

KWALIFIKACJE W REPUBLICE POŁUDNIOWEJ AFRYKI

1. Wprowadzenie.....	2
2. Południowoafrykańska Narodowa Rama Kwalifikacji.....	3
3. System edukacji w RPA.....	5
4. Instytucje odpowiedzialne za Krajowe Ramy Kwalifikacji oraz standardy kształcenia.....	8
5. Zapewnianie jakości kwalifikacji i nauczania – programy rządowe.....	8
6. Bibliografia.....	10

1. Wprowadzenie

Republika Południowej Afryki jest państwem o ustroju demokratyczno-parlamentarnym. Podzielona jest na 9 prowincji. Zamieszkuje ją ponad 50 mln ludzi, PKB per capita wynosi ponad 11 000 USD. Jednocześnie RPA jest państwem o jednych z najwyższych na świecie nakładach na edukację: stanowią one około 20% wydatków państwa (5,3% PKB). Dla RPA jest to konieczność – problemem są tam ogromne nierówności w poziomie wykształcenia między bogatymi (Gauteng, Western Cape) a ubogimi prowincjami (Eastern Cape, KwaZulu-Natal). Nauczyciele pracujący w tych drugich są słabo przygotowani, a szkoły niedostatecznie wyposażone. W rezultacie około 18% dorosłych nie potrafi czytać i pisać, co oznacza 9 mln analfabetów. Wyzwaniem dla systemu kształcenia jest tu także liczba języków urzędowych (11). RPA zmaga się również ze skutkami apartheidu (słabsze wykształcenie czarnoskórej większości mieszkańców).

Czterdziestosześcioletni okres apartheidu wpłynął szczególnie mocno właśnie na sferę edukacji. Podziały na uprzywilejowaną mniejszość i skazaną na gorsze warunki większość można było odczuć już w szkołach podstawowych. Czarnoskóre dzieci uczyły się w gorszych warunkach. W szkołach podstawowych dla dzieci białych mieszkańców RPA na jednego nauczyciela przypadało średnio 18 uczniów, w szkołach dla dzieci azjatyckich – 24 mieszkańców jego kraju. Ale na jednego nauczyciela w szkołach dla czarnoskórych przypadało już 39 uczniów. Jednocześnie zaledwie 15% nauczycieli posiadało dyplomy zawodowe, (co oznacza, że pozostałą kadrę nauczycielską tworzyły osoby przypadkowe, na przykład najlepiej wykształceni mieszkańcy regionu) podczas, gdy w przypadku szkół dla białych dzieci 96% nauczycieli było przygotowanych do zawodu. Nic dziwnego, że w porównaniu z dziećmi afrykanerskimi szkolne egzaminy zdawało o wiele mniej dzieci czarnoskórych (odsetek czarnoskórych, którzy uzyskali pozytywne wyniki egzaminu był o połowę mniejszy niż w przypadku białych uczniów).

Po obaleniu apartheidu w 1994 roku rząd prezydenta Frederika de Klerka dążył do stworzenia systemu kształcenia wolnego od podziałów rasowych, a jednocześnie dostatecznie elastycznego, aby zapewnić poszczególnym grupom etnicznym zachowanie własnej odrębności kulturowej i języka. W praktyce okazało się to bardzo trudne. Obowiązek szkolny objął na przykład wszystkie dzieci pomiędzy 7 a 16 rokiem życia, jednak rząd nie miał wystarczających środków, aby zapewnić całej tej grupie wieku dostęp do szkół. Szkoły otrzymały wsparcie od państwa, ale tylko na pokrycie wynagrodzenia dla nauczycieli. Dlatego wiele z nich wprowadziło opłaty na pokrycie kosztów pomocy naukowych.

Ani apartheid, ani jego następstwa nie ominęły szkolnictwa wyższego. Od lat 40. XX wieku kolejne ustawy rasistowskie coraz bardziej ograniczały dostęp czarnoskórych studentów do wyższych uczelni: w rezultacie pod koniec lat 70. stanowili oni zaledwie 20% populacji osób kształcących się na uniwersytetach. Dopiero po obaleniu apartheidu południowoafrykańskie uniwersytety całkowicie zniosły segregację rasową. Aktualnie w RPA funkcjonuje 21 szkół wyższych dotowanych przez rząd. Specyfiką kraju są programy nauczania opracowane z myślą o kształceniu dorosłych: kładzie się w nich nacisk przede wszystkim na naukę pisania i czytania. Uniwersytet Witwatersrand oferuje studia w zakresie edukacji dorosłych, przygotowując wykwalifikowaną kadrę nauczycieli kształcenia ustawicznego.

Największymi wyzwaniami dla południowoafrykańskiego systemu edukacji są więc z jednej strony nierówności wynikające ze względów ekonomicznych i ograniczonej dostępności szkół, a z drugiej – różnorodność etniczna i językowa. Wprowadzenie języka angielskiego jako języka wykładowego w szkołach ponadpodstawowych i na uczelniach nie jest dobrym sposobem na ujednoczenie systemu edukacji. Co prawda angielski jest językiem powszechnie używanym w urzędach i w biznesie, jednak pośród 11 oficjalnych języków RPA zajmuje on dopiero piąte miejsce, jeśli chodzi o liczbę posługujących się nim osób. Czarnoskóra większość mieszkańców – niemal 80% ludności – mówi językami Bantu. Edukacja w języku angielskim pogłębiłaby istniejące podziały i wyłączyłaby z systemu kształcenia ubogie czarnoskóre dzieci lub uczniów z wiejskich prowincji kraju. Tymczasem system edukacji w ciągu ostatnich dwudziestu lat stał się w RPA środkiem służącym budowaniu społeczeństwa równych szans. Dlatego w Karcie Praw Obywatelskich z 1996 roku znalazł się zapis dotyczący prawa każdego ucznia do kształcenia w jednym z języków oficjalnych lub nawet w dowolnym wybranym przez niego języku, w placówce państwowej, o ile taka edukacja ma racjonalne uzasadnienie (czyli na przykład uczniowie pochodzący z danego obszaru chcą również uczyć się w języku, jakim posługują się na co dzień).

2. Południowoafrykańska Rama Kwalifikacji

Tworzenie ramy kwalifikacji w RPA zapoczątkowała ustawa South African Qualification Authority Act z 1995 roku Rama kwalifikacji miała być tworzona w celu:

- Uzyskania zintegrowanych krajowych ram osiągnięć edukacyjnych
- Ułatwienia dostępu do edukacji oraz zwiększenia mobilności między systemami edukacji, szkoleń oraz rozwojem zawodowym
- Podniesienia jakości edukacji i szkoleń
- Zrekompensowania bezprawnych nierówności powstałych w okresie apartheidu na polu edukacji i możliwości zawodowych
- Wspierania osobistego rozwoju każdego ucznia z osobna i socjoekonomicznego rozwoju całego kraju.

Dokument ten jednocześnie powoływał do życia Urząd ds. Kwalifikacji RPA (*South African Qualification Authority*). W 2008 roku ustawa z 1995 roku została zastąpiona przez National Qualifications Framework Act, która wprowadzała pewne (nieznaczne) modyfikacje do stworzonej poprzednio ramy kwalifikacji. Z kolei w następstwie reformy szkolnictwa wyższego minister edukacji opublikował w 2007 roku Ramę Kwalifikacji dla Szkół Wyższych. W dokumencie tym podkreślił między innymi, że odrębne struktury kwalifikacji dla uniwersytetów i tak zwanych technikonów utrudniają łączenie programów kształcenia oraz transfer studentów pomiędzy uczelniami. Ramę Kwalifikacji dla Szkół Wyższych stworzyły podstawy pod zintegrowanie wszystkich kwalifikacji dla szkolnictwa wyższego w krajową ramę kwalifikacji ułatwiającą tworzenie standardów i ocenę jakości nauczania.

Kwalifikacje w RPA zostały podzielone na trzy kategorie:

1. Edukacja i kształcenie ogólne (*General Education and Training, GET*): kategoria ta obejmuje również edukację i kształcenie podstawowe dorosłych (*Adult Basic Education and Training, ABET*) oraz obowiązkowe nauczanie w szkołach do poziomu ósmego (*Compulsory Schooling up to Standard Eight*)
2. Edukacja i kształcenie dalsze (*Further Education and Training, FET*)
3. Edukacja i kształcenie wyższe (*Higher Education and Training, HET*)

Relacja pomiędzy kategoriami a poziomami kwalifikacji w RPA przedstawia Tabela 1:

Tabela 1

Poziom kwalifikacji	Kategorie kwalifikacji
1	Edukacja i kształcenie ogólne
2	Edukacja i kształcenie dalsze
3	
4	
5	Edukacja i kształcenie wyższe
6	
7	
8	
9	
10	

Obecnie południowoafrykańską Ramę Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego tworzy dziesięć rodzajów kwalifikacji w obrębie sześciu poziomów przypisanych do edukacji na szczeblu wyższym. Cztery rodzaje kwalifikacji są związane ze studiami licencjackimi, a dwie – ze studiami magisterskimi i doktoranckimi. Wykształcenie na poziomie licencjackim w obrębie pierwszych trzech kwalifikacji oznacza w RPA zdobycie przygotowania zawodowego lub ukierunkowanie techniczne absolwenta. Każda z kolejnych kwalifikacji informuje równocześnie o posiadaniu kwalifikacji o stopień niższej – jednak kwalifikacji nie trzeba zdobywać kolejno. Po ukończeniu edukacji ponadpodstawowej i zdaniu egzaminu państwowego absolwent może zarówno podjąć studia przygotowujące do zawodu, jak i zdecydować się na ubieganie się o ostatnią kwalifikację, której uzyskanie jest warunkiem podjęcia studiów magisterskich. Na studiach magisterskich z kolei dopiero uzyskanie niższej kwalifikacji uprawnia do ubiegania się o następną (na przykład tylko otrzymanie dyplomu magistra pozwala na podjęcie studiów doktoranckich). Wynika to ze specjalistycznego charakteru studiów magisterskich. Z kolei studia poprzedzające studia magisterskie – ze względu na podział na studia licencjackie i podyplomowe – pozostawiają większy wybór co do dalszego kształcenia (łącznie z decyzją o rezygnacji z edukacji i podjęciu pracy).

Warunkiem przyjęcia na studia licencjackie jest zdanie egzaminu państwowego i uzyskanie świadectwa maturalnego (*National Senior Certificate*). Jest to minimum wymagane przez wszystkie uczelnie od 2009 roku, wprowadzone ze względu na różnorodność programów wyższych studiów i kwalifikacji uzyskiwanych przez studentów. Jednocześnie minimum to muszą spełnić wszyscy kandydaci na wyższe studia. Z drugiej strony brak świadectwa maturalnego nie uniemożliwia podjęcia studiów, jednak w takim przypadku przygotowanie kandydata musi być potwierdzone przez specjalną komisję.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

kwalfikacje
po europejsku

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Kwalifikacje są również podzielone ze względu na ich objętość. Każdej z nich przypisana jest określona liczba tak zwanych kredytów (punktów) zdobywanych w toku kształcenia (*credit accumulation and transfer, CAT*). Odpowiednio wysoka liczba kredytów – punktów uzyskanych na przykład za wyniki w nauce lub wyniki egzaminów – jest niekiedy traktowana zamiennie z faktem posiadania danej kwalifikacji. Na przykład na studiach magisterskich, posiadając co najmniej 96 kredytów uzyskanych na studiach podyplomowych, można pominąć semestr lub semestry od razu podjąć naukę na roku kończącym się egzaminem magisterskim. Liczba wymaganych kredytów różnicuje również 5 i 6 poziom kwalifikacji: zdobycie poziomu 5 oznacza nagromadzenie 120 kredytów, podczas gdy posiadanie poziomu 6 oznacza uzyskanie od 240 do 360 kredytów. Liczba nagromadzonych kredytów może też informować o czasie trwania studiów (dwom latom akademickim odpowiada zazwyczaj do 240 kredytów).

3. System edukacji w RPA

Zgodnie z zapisem w ustawie o edukacji narodowej z 1996 roku (The National Education Policy Act) za normy i standardy w zakresie planowania i ewaluacji systemu kształcenia odpowiada minister edukacji. Stoi on na czele Wydziału Edukacji w rządzie RPA; do zadań Wydziału należy ustalanie polityki edukacyjnej, a także określanie i monitorowanie oraz ocena norm i standardów edukacji na wszystkich szczeblach kształcenia. Wydział Edukacji przyznaje również dotacje wyższym uczelniom oraz decyduje o wsparciu finansowym studentów zgodnie z Krajowym Schematem Pomocy Finansowej dla Studentów (National Student Financial Aid Scheme).

Ministra edukacji wspierają m. in. Rada Ministrów Edukacji (Council of Education Ministers), Zarząd Komitetu Wydziału Edukacji (Heads of the Education Department's Committee), Rada Akredytacyjna Edukacji Podstawowej i Ponadpodstawowej (General and FET Quality Assurance Council), Urząd do spraw Kwalifikacji RPA (South African Qualifications Authority), Rada do spraw Szkolnictwa Wyższego (Council on Higher Education), Rada Nauczycieli RPA (South African Council for Educators), Krajowa Rada Edukacji Ponadpodstawowej (South African Council for Educators) oraz Rada do spraw Relacji Edukacja-Praca (Education Labour Relations Council).

Edukacja formalna w RPA odbywa się na trzech kolejnych szczeblach. Pierwszy z nich to tak zwana edukacja ogólna. Rozpoczyna się od „klasy powitalnej” (reception year), odpowiednika polskiej zerówki, i jest kontynuowana w szkole przez dziewięć lat (dziewięć klas), od szóstego do czternastego roku życia ucznia. Jego odpowiednikiem jest edukacja podstawowa dorosłych. W ramie kwalifikacji edukacji ogólnej odpowiada 1 poziom. Kolejny etap to tak zwana dalsza edukacja (edukacja ponadpodstawowa): obejmuje klasy od dziesiątej do dwunastej, kończy się w siedemnastym roku życia ucznia. W ramie kwalifikacji każdej z tych klas jest przypisany kolejny poziom, a więc odpowiednio poziom 2, 3 i 4. Po ukończeniu dwunastej klasy uczniowie zdają egzamin państwowy, który jest wymagany przy przyjęciu na uczelnię. Trzeci szczebel edukacji – szkolnictwo wyższe – to zgodnie z ramą poziomy od 5 do 10. Po każdym z nich student otrzymuje dyplom (Tabela 2).

Tabela 2. Odniesienie wszystkich szczebli edukacji RPA do ramy kwalifikacji

Kategoria kwalifikacji	Wiek	Poziom edukacji szkolnej	Poziom kwalifikacji	Rodzaj kwalifikacji
Edukacja i kształcenie wyższe	23		10	Doctoral Degree, Doctoral Degree (Professional)
	22		9	Master's Degree, Master's Degree (Professional)
	21		8	Bachelor Honours Degree, Postgraduate Diploma, Bachelor's Degree
	20		7	Bachelor's degree, Advanced Diploma
	19		6	Diploma, Advanced Certificate
	18		5	Higher Certificate
Edukacja i kształcenie dalsze	17	12	4	National Certificate
	16	11	3	Intermediate Certificate
	15	10	2	Elementary Certificate
Edukacja i kształcenie ogólne	14	9	1	General Certificate
	13	8		
	12	7		
	11	6		
	10	5		

Kategoria kwalifikacji	Wiek	Poziom edukacji szkolnej	Poziom kwalifikacji	Rodzaj kwalifikacji
	9	4		
	8	3		
	7	2		
	6	1		
	5	0		„Klasa powitalna”

Mieszkańcy RPA mają zagwarantowane w konstytucji prawo do edukacji podstawowej, obejmującej również podstawową i ponadpodstawową edukację dorosłych. Jednocześnie obowiązek szkolny dotyczy uczniów od 7 roku życia (pierwsza klasa) do 15 roku życia lub do ukończenia dziewiątej klasy. W kraju działają zarówno państwowe, jak i prywatne szkoły podstawowe. Zaletą tych drugich jest większa liczba nauczycieli, a co za tym idzie – mniejsza liczba uczniów przypadająca na jednego nauczyciela: w szkołach państwowych relacja ta wynosi 1:33, w prywatnych 1:18. W szkołach państwowych rodzice często ponoszą dodatkowe opłaty, by zapewnić dzieciom naukę w lepszych warunkach (na przykład w mniej licznych klasach). W szkołach na terenach uboższych liczba dzieci w klasie może sięgać nawet 50. Ze względu na wciąż utrudniony dostęp do edukacji szkolnictwo w najbardziej odległych częściach RPA jest wspierane przez organizacje pozarządowe, organizujące na przykład nauczanie na odległość (za pośrednictwem stacji radiowych). W latach 2008-2009 objęto nim 1,8 mln uczniów. Nauczanie na odległość odbywa się w ścisłej współpracy z Wydziałem Edukacji.

Również na poziomie edukacji ponadpodstawowej Wydział Edukacji sprawdza zgodność systemu oceniania w państwowych i prywatnych szkołach, dbając równocześnie o spójność polityki edukacyjnej w tych szkołach, na przykład o zapewnienie wszystkim uczniom bogatej oferty przedmiotów zawodowych. Z kolei państwowe szkoły wyższe oferują albo kształcenie nastawione na wiedzę teoretyczną, albo wykształcenie techniczne. Na terenie RPA działają również filie zagranicznych uczelni wyższych, na których można studiować w ramach kształcenia na odległość. Wyższe wykształcenie można uzyskać również w niepublicznych instytucjach edukacyjnych, które jednak wydają nieakredytowane dyplomy (takie dyplomy muszą być następnie nostryfikowane, aby można je było odnieść do Południowoafrykańskiej Ramy Kwalifikacji). Ta różnorodność przyczyniła się do rozpoczęcia w 2004 roku reformy szkolnictwa wyższego. Polegała ona przede wszystkim na łączeniu działających na danym terenie instytucji szkolnictwa wyższego o profilu technicznym (uniwersytetów i tak zwanych technikonów) oraz utworzeniu z nich uniwersytetów technicznych, na których można zdobyć wyższe wykształcenie zawodowe.

4. Instytucje odpowiedzialne za Krajową Ramę Kwalifikacji RPA oraz standardy kształcenia

Krajowa Rama Kwalifikacji RPA obejmuje wszystkie szczeble edukacji. Główną instytucją odpowiedzialną za kwestie związane z ramą kwalifikacji jest Urząd do spraw Kwalifikacji RPA (South African Qualifications Authority, SAQA) działający przy Wydziale Edukacji. Ma on dwa główne zadania: nadzór nad tworzeniem ramy kwalifikacji (dalszymi modyfikacjami) oraz jej implementację. Tworzą go m. in. przedstawiciele wydziałów edukacji dla danych prowincji, przedstawiciele organizacji zrzeszających pracowników, przedstawiciele świata biznesu oraz organizacji zajmujących się edukacją dorosłych i edukacją przedszkolną. W zakresie nadzoru nad tworzeniem Krajowej Ramy Kwalifikacji urząd m. in. formułuje kryteria powoływania instytucji odpowiedzialnych za ustalanie standardów kształcenia lub kwalifikacji oraz kryteria akredytacji instytucji odpowiedzialnych za monitorowanie wprowadzania tych standardów. W zakresie implementacji ramy kwalifikacji urząd m. in. prowadzi rejestr krajowych standardów i kwalifikacji oraz czuwa nad modyfikowaniem ramy kwalifikacji pod kątem jej przekładalności na międzynarodowe systemy odniesienia.

Z zagadnieniem tworzenia ramy kwalifikacji są ściśle związane kwestie jakości edukacji. Jakość edukacji wpływa bowiem na poziom przygotowania kandydatów na studia, a także na umiejętność odnalezienia się absolwentów na rynku pracy. Jakością nauczania w szkołach wyższych zajmuje się Rada ds. Wykształcenia Wyższego będąca organem doradczym ministra edukacji. Podkomisja Rady – Komisja ds. Jakości Wykształcenia Wyższego (Higher Education Quality Committee, HEQC) – odpowiada za ocenę i raportowanie związane z efektywnością systemów zarządzania jakością w instytucjach szkolnictwa wyższego. Zgodnie z ustawą o szkolnictwie wyższym z 1997 roku zadania podkomisji polegają na promowaniu jakości w szkolnictwie wyższym, przeprowadzaniu audytów pod kątem funkcjonowania mechanizmów zapewnienia jakości w instytucjach szkolnictwa wyższego oraz akredytowaniu programów nauczania w szkołach wyższych.

Z organizacji pozarządowych kwestiami jakości i kwalifikacji zajmuje się m. in. reprezentująca uczelnie organizacja Wykształcenie Wyższe w RPA (Higher Education South Africa, HESA). Jednym z jej projektów jest utworzenie Komisji ds. Immatrykulacji (Matriculation Board), odpowiedzialnej przede wszystkim za regulacje związane z egzaminem państwowym po zakończeniu edukacji ponadpodstawowej i ze świadectwem maturalnym uprawniającym do podjęcia studiów licencjackich. Pełni ona funkcję doradczą przy ministrze edukacji.

Jakością nauczania w szkołach na wszystkich szczeblach edukacji zajmuje się z kolei międzynarodowa Niezależna Agencja ds. Zapewniania Jakości (Independent Quality Assurance Agency, IQAA). Dokonuje ona ewaluacji szkół również w RPA, zachęcając je i przygotowując do przeprowadzania samodzielnych audytów wewnętrznych.

5. Zapewnianie jakości kwalifikacji i nauczania – programy rządowe

Szkolnictwo w RPA od 1994 roku przeszło wiele reform, ale nadal wymaga zmian, zaczynając od ujednoczenia w zakresie zarządzania edukacją na szczeblu rządowym (w tym momencie na przykład kompetencje niektórych instytucji pokrywają się). Z drugiej strony dostęp do zagwarantowanej przez konstytucję bezpłatnej nauki wciąż jest utrudniony. Rząd i organizacje zajmujące się oświatą w RPA

muszą jednocześnie zmierzyć się z problemami nie związanymi bezpośrednio z edukacją, na przykład z kwestią chorób, ubóstwa i niedożywienia.

Dotychczasowe reformy edukacji objęły przede wszystkim szkolnictwo wyższe, tymczasem obecność małego odsetka czarnoskórych mieszkańców RPA wśród studentów (tylko 14% z nich ma wyższe wykształcenie; wśród białej ludności kraju ten odsetek wynosi 65%) wynika z nierównego dostępu do szkół dobrej jakości już na szczeblu podstawowym. Rząd postanowił temu zaradzić na dwa sposoby. Po pierwsze, poprzez utworzenie szkół całkowicie dotowanych przez państwo (a więc bezpłatnych), głównie w rejonach najuboższych. Dzięki temu w 2007 roku bezpłatne szkoły stanowiły już niemal połowę wszystkich szkół. Po drugie, przez Krajowy Program Dożywiania w Szkołach (National Schools Nutrition Programme), dzięki któremu około 7 mln dzieci otrzymuje codziennie posiłek w szkole podstawowej. Od 2009 roku Program objął również milion uczniów w szkołach ponadpodstawowych. Jednocześnie Wydział Edukacji we współpracy z Wydziałem Rolnictwa założył ponad 2000 ogrodów przyszkolnych, dostarczających świeżych owoców i warzyw na posiłki dla dzieci. Rząd RPA do 2014 roku zamierza umożliwić dostęp do szkół kolejnym dwustu tysiącom dzieci poprzez zwiększenie liczby bezpłatnych szkół i objęcie kolejnych uczniów programem dożywiania.

Dzięki dotychczasowym wysiłkom oraz rosnącym nakładom na edukację już 98% dzieci od 7 do 15 roku życia uczęszcza do szkół, a 88% sześciolatków i 70% cztero- i pięciolatków chodzi na zajęcia do edukacyjnych centrów rozwoju dla małych dzieci (early childhood development centres). Jednocześnie, do 2014 roku Wydział Edukacji Podstawowej chce osiągnąć cztery kolejne cele. Po pierwsze, zwiększyć o 70 000 (a więc niemal podwoić) liczbę uczniów, którzy kończąc edukację ponadpodstawową, przystąpią do egzaminu państwowego uprawniającego do podjęcia studiów licencjackich. Po drugie, zwiększyć liczbę uczniów, którzy otrzymują oceny pozytywne z egzaminów z matematyki i fizyki. Po trzecie, zwiększyć do co najmniej 60% (obecnie wynosi on od 27 do 38 procent) odsetek uczniów, którzy otrzymują pozytywną ocenę na rocznych obowiązkowych egzaminach oceniających umiejętności językowe i matematyczne na szczeblu podstawowym i ponadpodstawowym. Po czwarte, objąć wszystkie dzieci programem przygotowującym do szkoły (reception grade), poprzedzającym naukę w pierwszej klasie szkoły podstawowej, a także umożliwić 37% dzieci poniżej piątego roku życia udział w zajęciach w edukacyjnych centrach rozwoju (obecnie ten odsetek wynosi 25%).

Podstawowym mechanizmem zapewnienia jakości nauczania są egzaminy roczne (*annual national assessments*) przewidziane co trzy lata w szkole podstawowej i raz na koniec szkoły ponadpodstawowej. Wyniki egzaminów są sprawdzane przez niezależną komisję. Właśnie na ich podstawie rząd zdiagnozował u mieszkańców RPA utrudniony dostęp do szkół oraz niewystarczający poziom nauczania, wynikający, jak się okazało, z braku wykwalifikowanych nauczycieli, a niekiedy z nieobecności nauczycieli w szkołach na niektórych etapach nauki. W innych szkołach brakowało również podręczników i wyposażenia. Aby zaradzić tym problemom, rząd przygotował na lata 2014-2025 kolejny program, mający ułatwić dostęp do edukacji i poprawić jakość kształcenia. Środkami do osiągnięcia tego celu są na przykład programy przygotowujące nauczycieli do opieki nad dziećmi w edukacyjnych centrach rozwoju (kształcące kilkanaście tysięcy opiekunów rocznie) czy dotowanie pobytu każdego dziecka w takim centrum. Rząd zamierza również tworzyć nowe centra dla najmłodszych dzieci, przede wszystkim w najuboższych rejonach. Koncentracja na nauczaniu przedszkolnym to sposób na realizację polityki równych szans w zakresie edukacji – przygotowanie przedszkolne zwiększa szansę na dobre wyniki w szkole podstawowej. Jednocześnie nowy program rządowy zakłada upowszechnienie nauczania w językach narodowych. W praktyce oznacza to prawo do nauki w jednym z języków oficjalnych w ciągu pierwszych trzech lat nauki w szkole podstawowej, przy zachowaniu zajęć, na których dzieci uczyłyby się angielskiego.

Na szczeblu ponadpodstawowym projekt rządowy zakłada objęcie edukacją zawodową na poziomie ponadpodstawowym lub edukacją podstawową analfabetów do 35 roku życia. Niektóre programy umożliwiają połączenie tych dwóch rodzajów kształcenia, oferują również naukę w miejscu pracy. Nauka czytania i pisania może odbywać się w jednym z 11 oficjalnych języków RPA. Programy te są kierowane również do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym: kobiet, osób z niepełnosprawnościami czy osób powyżej 60 roku życia. Poza tym także na szczeblu ponadpodstawowym rząd oferuje dotacje dla osób najuboższych, na przykład na pokrycie kosztów czesnego. Rozwój szkolnictwa na tym etapie oznacza również budowę nowych szkół i kształcenie kadry wykładowców.

Jeśli chodzi o szkolnictwo wyższe, oprócz już przeprowadzonych reform rząd podejmuje nadal działania sprzyjające stworzeniu jednego krajowego systemu edukacji uniwersyteckiej – „planowanego, zarządzanego i dotowanego jako jeden system” (zgodnie z postulatem wyrażonym w Raporcie Rządowym na temat Edukacji z 1997 roku). Oznacza to przeniesienie zarządzania uczelniami ze szczebla prowincji na szczebel krajowy. Kolejnym krokiem jest ciągle ujednocianie systemu, także poprzez łączenie rozproszonych instytucji i ośrodków dydaktycznych w struktury regionalne. Regulacja systemu szkolnictwa wyższego i dostosowanie go do wymogów globalizacji, rozwijającej się gospodarki i potrzeb kraju ma polegać również na określeniu zasad nauczania na odległość. Programy nauczania na odległość, dostępne również na poziomie uniwersyteckim, powinny być zgodne z wytycznymi Wydziału Edukacji i gwarantować najwyższą jakość kształcenia. Rząd zamierza również ograniczyć liczbę instytucji oferujących takie nauczanie.

6. Bibliografia

1. Ogólne wiadomości o RPA, systemie edukacji i krajowych ramach kwalifikacji
http://www.virtualcampuses.eu/index.php/South_Africa
<http://www.jobs.co.za/?s=article&x=73>
<http://www.pafsa.co.za/index.asp?mid=92&mid2=287>
<http://www.careerhelp.org.za/page/nqf-levels/nqf/735412-National-Qualifications-Framework>
2. Deklaracja o Partnerstwie w zakresie Edukacji i Szkoleń
http://ec.europa.eu/education/external-relation-programmes/doc/pressafrika_en.pdf
3. Zrealizowane i planowane programy rządowe RPA związane z oświatą
<http://www.info.gov.za/aboutsa/education.htm#Educationpolicy>
4. Historyczny, gospodarczy i polityczny kontekst relacji pomiędzy Afryką i poszczególnymi państwami afrykańskimi a Unią Europejską (artykuł *Unia Europejska - Afryka Subsaharyjska: stosunki u progu XXI wieku*)
http://www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/4-2006_Zajaczkowski.pdf